

Шипка Наталія
кандидат політичних наук
начальник групи військово-технічної інформації
Академії Сухопутних військ
natalyshypka@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА ЕТНІЧНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ

Сучасні глобалізаційні процеси, економічна та політична інтеграція в об'єднаній Європі, лише зміцнюють почуття національної та етнічної ідентичності. В умовах відкритих кордонів та зростаючих масштабних міграцій, інтеграційна політика є одним з найважливіших викликів, що стоять перед європейськими країнами. Європейські інституції пропагують суспільну інтеграцію при одночасному збереженні культурної та етнічної різноманітності. Однак, кожна країна Європейського Союзу мусить розробити власну етнополітику, з урахуванням чисельності і різноманітності національних меншин та мігрантів. З огляду на досвід Республіки Польщі у формуванні успішної етнонаціональної політики, вкрай актуальним для України є вивчення інструментів вирішення проблем реалізації прав національних та етнічних меншин у Польщі.

Наукові розробки щодо політики суспільної інтеграції меншин велися вітчизняними та зарубіжними вченими: О. Биков., С. Бондарчук., Л. Лойко. Ф. Капоторті, П. Торнберрі, У. Кимлічка та ін. Однак, проблема суспільної інтеграції національних та етнічних меншин Польщі ще не була предметом дослідження українських науковців.

Зі вступом Польщі до Європейського Союзу, в країні було сформовано національне законодавство та імплементовано норми міжнародного права, що гарантують національним та етнічним меншинам спеціальні права та збереження їхньої етнокультурної відмінності. Згідно польського законодавства,

у Польщі проживає 9 національних меншин, (білоруська, чеська, литовська, німецька, вірменська, російська, словацька, українська та єврейська) та 4 етнічні меншини (караїмська, лемківська, ромська, татарська). Меншини складають лише 2,26% від загальної кількості населення, а їх чисельність коливається від 109 тис. представників німецької меншини до 346 караїмів (згідно даних перепису 2011р.). Однією з найбільш вразливих меншин Польщі є роми. Згідно перепису населення 2011р., їх чисельність становить 16 000 осіб [1].

Останні дослідження суспільної думки, щодо відношення поляків до інших народів, проведених у лютому 2014р., вказали, що найбільше невдоволення респондентів викликають роми (55% опитаних) [2]. Одна з основних проблем ромів у цілому світі, і у Польщі зокрема, це - високий рівень безробіття, викликаний низьким рівнем освіти та соціальною ізоляцією.

У Польщі донедавна існувало кілька спеціальних урядових програм спрямованих на інтеграцію ромів: пілотна програма у воєводстві Малопольському 200-2003рр., урядова програма 2004-2013 рр. На сьогоднішній день діє програма суспільної інтеграції ромів на 2014- 2020 рр.

За вимогою Євросоюзу та з метою значного покращення становища національних та етнічних меншин, і зокрема ромів у суспільстві, законодавці переглянули Закон Республіки Польща «Про національні та етнічні меншини, а також регіональну мову» (далі Закон) від 6 січня 2005 р., новелізувавши його у 2014р. Запроваджені зміни стали законодавчими підставами для продовження урядової програми підтримки ромської громади у 2014-2020 рр.

Закон ввів у правове поле поняття «суспільна інтеграція», визначаючи її, у Статті 3, як «діяльність, метою якої є покращення важливих аспектів суспільного життя особам, що належать до меншин, особливо побутових умов через доступ до системи освіти, ринку праці, системи соціального забезпечення, а також охорони здоров'я»[3]. Варто зауважити, що

законодавці у пояснювальній записці до внесених змін, наголосили, що таке формулювання суспільної інтеграції запобігає суспільному виключенню осіб, що належать до національних та етнічних меншин і одночасно не провадить до асиміляції. До того ж, Стаття 5 Закону забороняє стосувати які-небудь засоби з метою асиміляції осіб які належать до меншини, якщо ці засоби стосується проти їх волі, та забороняє застосовувати які-небудь засоби з метою зміни національних або етнічних пропорцій на територіях заселених меншинами.

У новому виданні Закону, на органи державної влади покладено зобов'язання «виділяти необхідні кошти з метою підтримки, громадянської та суспільної інтеграції (Ст. 18) До таких коштів зараховують кошти, що виділяють органи територіального самоврядування організаціям чи інституціям, що реалізують завдання, котрі служать охороні, збереженню та розвитку культурної ідентичності меншин або громадянській або суспільній інтеграції. Закон зобов'язує Міністра зі справ національних та етнічних меншин та релігійних віросповідань сприяти реалізації прав та потреб меншин через вжиття заходів щодо суспільній чи громадянській інтеграції осіб, що належать до меншин; розширює сферу завдань відповідального Спільної Комісії Уряду та Національних та Етнічних меншин.

Польське законодавство розуміє суспільну інтеграцію як двонаправлену дію: звернену як до громадянина, так і до самої держави. Громадянин зобов'язаний знати державну мову, історію та культуру більшості, а держава надає представникам меншини спеціальні права, прагне порозумітися з громадянином на його рідній мові. Так, згідно Закону, особи які належать до національних та етнічних меншини мають право на:

- вживання та написання своїх імен і прізвищ згідно з правилами правопису мови меншини в актах громадського стану та в документах тотожності;
- вільне користування мовою меншини як в приватному, так і в публічному житті;

- розповсюдження та обмін інформації на мові меншини;
- вміщення на мові меншини інформації приватного характеру;

- навчання мови меншини або навчання мовою меншини.

Поряд з цим держава взяла на себе зобов'язання щодо меншин:

- Гміни можуть, крім державної мови, користуватися, як допоміжною мовою, мовою меншини. За умови, що число мешканців гміни що належать до меншини, якої мова має вживатися як допоміжна мова, є не менше ніж 20% загального числа мешканців гміни;

- Також такі гміни, можуть встановлювати додаткову назва місцевості або фізикографічного об'єкту на мові меншини;

- Створена та діє Спільна Комісія Уряду і Національних та Етнічних Меншин як рекомендаційно-дорадчий орган Голови Ради Міністрів;

- Органи публічної влади зобов'язані проводити відповідні заходи з метою сприяння діяльності спрямованої на захист, збереження та розвиток культурної totoжності меншини [3].

Незважаючи на законодавчо гарантовані права національним та етнічним меншинам, польське суспільство все ще змагається з невирішеними проблемами в етнічній сфері:

- негативні історичні упередження та стереотипи по відношенню до деяких меншин;

- нерозв'язана проблема з сілезцями, що вимагають свого визнання як етнічної меншини та охорони власної мови та культури. Нагадаємо, що згідно останнього перепису 2011р., 809 000 осіб задекларувало сілезьку національність;

- невирішене питання з допоміжною мовою у гмінах, де проживають національна та етнічні меншини. Законодавство дозволяє використовувати допоміжну мову меншин у гмінах (подавати заяви, запити тощо), однак всі письмові рішення гміни видають виключно польською мовою;

- високий мінімальний поріг у 20%, загального числа мешканців гміни, для використання допоміжної мови меншини.

Задекларувавши проведення політики інтеграції, Польща зробила черговий крок для поліпшення етнонаціонального клімату у суспільстві. Адже інтеграція сприятиме порозумінню більшості з меншістю, поважливому ставленні до груп маргіналізованих, зокрема ромів. Поряд з цим, суспільна інтеграція передбачає спільну участь всіх етнічних груп у творенні громадянського суспільства, їх інтегрування у спільні інститути, користування спільною мовою. Інтеграція визнає існування етнічної ідентичності та право на розвиток власної культури, мови, однак в межах приватного простору, в межах етнічної групи, в сфері публічної інтеграція скеровує етнотрупу до згуртування з більшістю. Слід відзначити, що суспільна інтеграція є важливим і довготривалим завданням, розв'язання якого рівною мірою покладено як на більшість мешканців країни, так і на меншини, що в ній проживають.

Подальші дослідження етнонаціональної політики Польщі, допоможуть знайти найбільш раціональні для України, шляхи побудови громадянського суспільства.

Література:

1. Przynależność narodowo-etniczna ludności – wyniki spisu ludności i mieszkań 2011 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_13882_PLK_HTML.htm
2. Stosunek polaków do innych narodów [Електронний ресурс] // Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) – Warszawa – luty 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_020_14.PDF
3. Закон про національні та етнічні меншини а також про регіональну мову від 6 січня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/prawo/ustawa-o-mniejszosciac/6492,Ustawa-o-mniejszosciach-narodowych-i-etnicznych-oraz-o-jezyku-regionalnym.html>